

HAR NI CODA BARN HOS ER?

Till förskolor och skolor

CODA

CODA är en förkortning på engelska (Children Of Deaf Adult). På svenska säger man ”hörande barn till döva föräldrar” men akronymen CODA används även i Sverige.

Hörande barn till döva föräldrar har idag en naturlig uppväxt, precis som ett barn som växer upp i en hörande familj, enda skillnaden är mamma och/eller pappa inte hör och att hela familjen använder teckenspråk. Att vara hörande barn till döva föräldrar innebär att leva i två olika världar vilket berikar men också skapar en viss undran. Som när pedagoger tycker att barnet kan agera tolk mellan pedagogen och föräldern, det är aldrig ett barns ansvar!

Tekniken har idag utvecklats mycket och det finns nu väldigt många hjälpmedel som gör att döva klarar sig själva, till skillnad från tidigare då barnen behövde hjälpa sina föräldrar med varenda liten vardagssituation, de fick till exempel tolka då tillgången till teckenspråkstolkar var obefintlig, översätta vad som sas på TV:n då text-tv inte fanns.

CODA-barn är en grupp barn som kan ha väldigt många skilda livserfarenheter, och är därför inte alltigenom lik, även om det finns väldigt många typiska drag och beteendemönster. Att barnen har teckenspråk som modersmål innebär att ögonkontakt har en central roll i kommunikationen, även när barnen använder talspråk. Det kan förklara varför barnen ibland inte uppmärksammar tillrop när de inte har ögonkontakt.

I en del familjer används endast teckenspråk när man kommunicerar, medan andra familjer blandar teckenspråk med svenska.

DÖVA OCH TECKENSPRÅK

Att vara döv innebär att inte kunna höra. Teckenspråk används i direkt kommunikation på samma sätt som hörande använder talspråk. Det svenska språket är dövas andraspråk och används framförallt för att läsa och skriva. Teckenspråket är inte internationellt utan skiljer sig från land till land. Lika länge som det har funnits döva har det funnits teckenspråk och det är ett språk som har utvecklats i alla år.

Det krävs att samhället accepterar döva som teckenspråkiga samhällsmedborgare för att dövheten inte ska vara något hinder i vardagliga livssituationer. Deras språk är gemenskap, självkänsla och kulturell identitet. Genom den gemensamma kommunikationsformen skapas en identitet och en egen kultur.

Skillnaden mellan TSS (Tecken som stöd) och teckenspråk är att TSS används för att kommunicera på hörandes villkor d.v.s. svenskans ordföljd används och de tecken som används är för att passa in på svenska ord. Det svenska teckenspråket är däremot ett visuellt språk med egen grammatik, bl.a. möjligheter att utnyttja ögonbrynsrörelser och teckenutrymme. Teckenspråk utnyttjar också de rika möjligheterna till avbildande av den visuellt uppfattade verkligheten.

TOLK

Varje enskild döv person har rätt till tolk, i utbildning, jobbmöten, föräldramöten, sjukhus och även vid dop, begravning och bröllop. Tolkar beställs på tolkcentralen (*Ring 08-123 359 50 eller maila: tolkcentralen@sll.se*) och betalas oftast av landsting/myndigheter. Vad som är viktigt att tänka på är att alltid meddela föräldrarna i god tid när det gäller situationer där tolk kommer att behövas, vid föräldramöten till exempel, minst två veckor i förväg. I de flesta fallen är det förskolan/skolan som bör se till att beställa tolk, men det enklaste är att komma överens med föräldrarna om vilket sätt ni tycker fungerar bäst för just er situation.

Tolkar har alltid tystnadsplikt och är där som ett hjälpmedel, vid kommunikation via tolk så är det viktigt att minnas att det är den döva personen som pratar. Titta därför på personen som tecknar, inte på tolken och tala även till den döva och inte till tolken. Det allra viktigaste är att aldrig använda barnet som tolk, behandla CODA-barn på exakt samma villkor som andra barn. Vänta tills du fått ordentlig ögonkontakt med föräldern innan du säger något. Ta kroppskontakt, tala tydligt, försök med enkla gester. Använd er av sms/mail/papper och penna. Kom överens om vad som passar bäst så slipper missförstånd uppstå.

Vad som är typiskt för CODA barn:

- Är självständiga och vågar mer
- Är sociala och pratar mycket
- Lyssnar och pratar samtidigt
- Sätter andras välmående i första hand
- Gestikulerar mycket
- Reagerar på ljud
- Vill ha ögonkontakt
- Reagerar inte när namnet ropas
- Beskriver tydligt och mer målade
- Har gärna kroppskontakt, ropar inte utan petar istället på personen

Självklart är det individuellt beroende på varje enskilt barn hur de beter sig beroende på personlighet, uppväxt, familjesituation osv. men dessa beteendemönster är de mest återkommande hos de flesta barnen. Det är vanligt att CODA-barn känner extra ansvar att hålla koll på sin omgivning då de är vana att ofta återberätta små saker som hänt för föräldrarna som inte hör, t.ex. om det är en plingande cyklist bakom som vill cykla förbi.

Vanliga frågor CODA får:

- Är teckenspråket internationellt?
- Varför är inte du döv?
- Hur många tecken finns det?
- Kan dina föräldrar läsa?
- Hur blev dina föräldrar döva?
- Hur gör dina föräldrar när de handlar?
- Hur vet de att det ringer?
- Får döva köra bil?
- Kan döva titta på TV?
- Kan dina föräldrar prata/göra ljud?

Att CODA-barn får annorlunda och ofta ogenomtänkta frågor är vanligt. De tar sällan illa upp då det oftast handlar om nyfikenhet, men kan samtidigt tröttna på att svara på samma frågor om och om igen, speciellt när det ofta är självklara svar. Det är viktigt att inte stoppa de barn som frågar saker, genom frågor ökas kunskapen. Försök svara eller fråga gärna föräldrarna för att kunna svara nästa gång. Enda skillnaden på döva och hörande är just hörseln, självklart kan de läsa, handla, köra bil, titta på tv osv. Skulle det uppstå kommunikationssvårigheter är det bara att plocka fram papper och penna. Det finns mycket tekniska hjälpmedel, bildtelefon, väckarklocka som vibrerar att ha under kudden, blinkers i lampor som blinkar när det plingar på dörren osv.

Dövstum är ett ord som avskaffades vid 1950-talet och ska inte användas då ordet inte är relevant. Döva personers röstresurser är det mycket sällan fel på. Anledningar till att döva inte använder rösten, "pratar", är att de aldrig hört det talade språket, och inte har nytta av talat språk för egen del, och att teckenspråket som döva använder är ett visuellt språk.

Viktigt att tänka på för dig som möter CODA-barn:

- Barnet har teckenspråk som modersmål
- Barnet har en annan kultur
- Använd aldrig barnet som tolk
- Ha alltid ögonkontakt med barnet under samtal
- Erbjud barnet modersmålsundervisning
- Erbjud barnet läxhjälp
- Vid föräldramöten – se till att det finns tolk beställd i god tid och även någon som skriver protokoll, det går inte att anteckna och kolla på tolken samtidigt
- Döva föräldrar har lika mycket rätt till att få information om hur dagen varit precis som andra hörande föräldrar får

Kontakt: www.sdur.se/coda

